

שסגולת קריאת שמע לנצח אויבי ישראל יאירו היטב הדברים כאן ודוק.

וראיתי לרבינו מהרש"א ז"ל סוטה שם שכה כתב: "קריאת שמע היא קבלת עול מלכות שמים ועול מצות להשרות השכינה להלך עמהם להלחם להם, ולזה אמרו שבא גלית שחרית וערבית לבטלן מקריאת שמע". ומבואר בדברי רבינו מהרש"א ז"ל שהשראת שכינה עוזרת ומסוגלת להצליח במלחמה ולענ"ד הוא מקרא מלא בספר דברים (כ"ג ט"ו): "כי ה' אלוקיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת אויבך לפניך והיה מחנך קדוש" וגו', ותרגמו אונקלוס ויונתן ארי ה' אלוקיך שכינתיה מהלכא בגו' משרייתך לשזכותך ולממסר בעלי דבכך קדמך" וכו', וכן (שם כ' ד'): "כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלם לכם עם אויביכם להושיע אתכם", ותרגם המיוחס ליהונתן: "ארום ה' אלהיכם שכינתיה מדברא קדמיכון" וכו', ובספר במדבר (י"ד מ"ב): "אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תנגפו לפני אויבכם" ותרגם אונקלוס: "לא תסקון ארי לית שכינתא דה' בינכון ולא תתברון קדם בעלי דבביכון" ע"ש. ומבואר דשכינה נמצאת במלחמה להושיע לכלל ישראל ושיגברו ידיהן על שונאיהן ודוק.

ובזה אני מבין היטב דברי רבותינו בירושלמי קידושין (פ"ד ה"ו): "כתיב שום תשים עליך מלך, אין לי אלא מלך, מנין לרבות שוטרי הרבים וכו' תלמוד לומר מקרב אחיך תשים עליך מלך כל שתמניהו עליך לא יהא אלא מן הברורין שבאחיק. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן כתיב והתייחסם בצבא במלחמה זכות יחוסיהם עומדת להם במלחמה. עד כדון מן הקבלה, מדברי תורה [מנין], לא יבא ממזר בקהל ה' לא יבא פצוע דכא וגו' מה כתיב בתריה כי תצא מחנה על אויבך ונתנו וגו'" עד כאן לשון הירושלמי. וכתבו הפני משה וקרוב העדה דרבי

שמואל ב"ר נחמן מפרש דברי רבי חנינא בן אנטיגנוס במתניתין התם (ע"ו סע"א) דקאמר אף מי שהיה מוכתב באיסטורטיא של מלך אין צריך בדיקה, וקאמר הכא דזכות יחוסיהם זכות אבותם יעמדו להם במלחמה ולכן צריך שיהיו מיוחסים, וקאמר עד כדון מדברי קבלה דהאי קרא דכתיב והתייחסם בצבא המלחמה הוא בדברי הימים א' (פרק ז') דהוא ממנין כתובים, אבל מדברי תורה מנא לן דבעינן מיוחסים במלחמה וקאמר לא יבוא ממזר וגו' וכו'.

ודברי הירושלמי אכתי צריכים ביאור, דלא נתבאר מה ענין יחוס לענין נצחון במלחמה, ומאי דקאמר בקרבן העדה דהיינו זכות אבות דתעמוד להם אינו מחוור אצלי בלשון הירושלמי, ועיין בבבלי קידושין (ע"ו סע"ב) ודוק היטב.

ונ"ל בס"ד דיובן בפשיטות, דהנה אמרו ז"ל בקידושין (ע' ב'): "אמר רבי חמא ברבי חנינא כשהקב"ה משרה שכינתו אין משרה אלא על משפחות מיוחסות בישראל" ע"ש, ומבואר דמסגולת יחוס דמהני להשראת שכינה, ואם כן יבואו מיוחסים ששורה עליהם שכינה ויצאו למלחמה דשכינה אזלא עמהון וינצחו במערכה, וכמו שנתבאר דכל שיש השראת שכינה יש נצחון במלחמה, זה הנלע"ד בס"ד ודוק היטב.

והאיר השי"ת עיני ומצאתי אחר כך במדרש במדבר רבה (פ"ט ס"ז) דאיתמר בי מדרשא הכי: "רבי שמואל ב"ר נחמן בשם רבי יונתן אומר מנין שאותם היוצאים למלחמה צריכין שלא יהיו ביניהם ממזרים שכן כתוב בבני אשר והתייחסם בצבא במלחמה זכות יחוסיהן עומדת להם במלחמה, עד כדון מן הקבלה מדברי תורה מנין שכן כתיב לא יבוא ממזר וגו' לא יבוא פצוע דכא לא יבוא עמוני וגו' מה כתיב בתריה כי תצא מחנה על אויבך

ה. תשובה להערה

(בענין לשון זכי ביה זכי ליה
בירושלמי)

ראיתי בקובץ התורני נר מערבי (גליון ט' דק"א סע"א) שהעירו על דברינו שנדפסו בקובץ נר מערבי (גליון ה') וכתבו: "בדכל הני דוכתי דהובא שם הלשון זכי "עמי" או זכי "בי", אבל לשון הירושלמי בבא מציעא הוא לזכוייה לרבי שמעון, ואדרבה הוא להפך ממש שהעני הוא הזוכה, ולא נותן הצדקה הוא הזוכה בו דאם כן הוה ליה למימר למיזכי ביה לרבי שמעון או למיזכי ברבי שמעון, אבל לשון לזכוייה לרבי שמעון מוכח כדברי המפרשים ודוק" עכ"ל.

ואף דיפה העירו, אומר אני דלענ"ד אינו נכון, דמלבד דהרב המעיר נ"י לא שת לבו לההיא דהירושלמי פסחים (ד"ל ע"ב) שהבאתי שכתוב שם להדיא "מן דזוכן כל עמא אתון לגביה" וכו', ופירושו אחר שרבי עקיבא וההוא דעמו זכו כולי עמא דהיינו התרימו לצדקה את כל הציבור וכו', הרי שפועל זכה מתפרש כנתינת צדקה אף על פי שאין העני פונה לנותן ואמר זכה בי, עוד הנני מוסיף דאין חילוק בין אם כתוב זכי בי לבין לשון זכי גרידא דהוא מתפרש מלשון זכוייה דהיינו נתינת צדקה ולא מלשון זכיה כההיא דזכין לאדם, ואמינא לה ממה שעכשיו מצאתי בס"ד ירושלמי ערוך במסכת פאה (פ"ח סה"ז דל"ז ע"א): "חד מן אילין דנשיותא איתנחת מן נכסוי והוו זכין ליה במאן דחסף והוא אכיל ומותיב" וכו', ופירושו אחד מבית הנשיא ירד מנכסיו רח"ל והיו זכין ליה פירוש מפרנסים אותו מן הצדקה בכלי חרס והיה מקיא, והרי אמר הירושלמי זכין "ליה" ולא-אמר זכין "ביה", ומינה נמי לההיא דבבא מציעא דלשון לזכוייה לרבי שמעון היינו נתינת צדקה לרבי שמעון וכאשר פירשנו, ונתקיימו דברינו בס"ד.

וגו' לכך כתיב והיה מחנך קדוש שלא יהיה ביניהם ממזרים ולא הנולדים שלא בקדושה לפי שאין הקב"ה מיוחד שמו עליהם ואינו מסייעם במלחמה" ע"ש. והיינו כדכתיבנא בס"ד, וכן איתא שם לעיל מינה (דכ"ה ע"ד): "מהו כי ה"א מתהלך בקרב וגו' אמר להם משה לישראל הוו יודעין שאין הקב"ה מיוחד שמו בישראל אלא בזמן שהיה מחנה קדוש ואותה שעה הוא משרה שכינתו ביניכם והוא מציל אתכם מיד אויביכם ומוסר שונאיכם בידכם" ע"ש, ויתבאר היטב עם מה שכתבנו בס"ד. [כ"ה טבת תשמ"ה].

ודע דלכאורה יש מקום ¹²³⁻⁰⁴⁷עיון, דהנה בירושלמי ובמדרש רבה דלעיל, אמר רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן שהיוצאים למערכה היו רק מיוחסים אבל לא היו יוצאים למלחמה פסולים כמו ממזרים וכיוצא, ויש להעיר מתלמוד ערוך במסכת תענית (ד' א'): "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן שלשה שאלו שלא כהוגן לשנים השיבו כהוגן וכו', שאל בר קיש (שאל שלא כהוגן) דכתיב והיה האיש אשר יכנו יעשירו המלך עושר גדול ואת בתו יתן לו לאשה, יכול אפילו עבד אפילו ממזר, והשיבוהו כהוגן ונזדמן לו דוד", ויש להבין הלא רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן עצמו אומר דלמלחמה לא יצאו ממזרים, ואיך קאמר כאן ששאל המלך ע"ה ששאל שלא כהוגן דאולי היה מזדמן עבד וממזר, ומדוע היה לו לשאל לחוש לכהאי גוונא הלא פסולים כאלו לא יוצאים למלחמה, ומה לממזר בקשרי ועורכי המלחמה, ובפרט שממזרות אפילו בעלמא לא שכיחא עיין קידושין (דף ע"ג) ותומים (סימן ע"ה אות י"ח) עש"ה, וגנזי חיים (מערכת ג' אות מ"ז), ושו"ת שואל ומשיב מהדורה רביעאה (ח"א סימן ל' דכ"ב ע"ד), אבל המעיין יראה שיש ליישב בכמה אופנים, ולא באתי אלא להעיר, ותן לחכם וגו'.